

عنوان: فصلنامه علمی نسیم کوثر

مدیر مسئول و سردبیر: سید محمد حسینی دره صوفی

ویراستار: سیده نیلوفر حسینی

گرافیکست: سیده زهرا حسینی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰,۰۰۰ تومان

صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)

شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۵۳۹۶۹۷۷۶

سایت فصلنامه: nasimekosar.blog.ir

ایمیل: nasimkosar1399@gmail.com

دفتر مرکزی و محل چاپ: قم

راهنمایی نویسندگان و شیوه نامه نگارش فصلنامه علمی نسیم کوثر

۱. مقاله قبلا در نشریه دیگری به چاپ نرسیده یا همزمان برای سایر مجلات ارسال نشده باشد.
۲. مقاله دارای عنوان، چکیده به زبان فارسی، واژگان کلیدی، مقدمه، متن اصلی، نتیجه گیری، منابع و مأخذ باشد.
۳. مقاله در برنامه word و باقلم IR lotus و اندازه ۱۴ نازک بوده و عنوان مقاله با قلم B Titr و اندازه ۱۴ تایپ شود.
۴. حجم هر مقاله حداقل ۱۲ و حداکثر ۲۲ صفحه باشد.
۵. کلمات کلیدی بین ۴-۷ کلمه و بصورت فارسی باشد.
۶. چکیده فارسی، از ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه باشد.
۷. معادل انگیزی اصطلاحات و مفاهیم علمی رایج، پانویست شود.
۸. ارجاع به منابع درون متنی باشد. داخل پرانتز، نام خانوادگی، سال انتشار و شماره صفحات ذکر شود. مثال (حاجی ده آبادی، ۱۳۹۶، ۱۰۰).
۹. فهرست منابع و مأخذ، به ترتیب الفبای نام خانوادگی نویسندگان، باشد
(الف) کتابها: نام خانوادگی نویسنده، نام نویسنده، سال انتشار، عنوان کتاب، (بصورت توپر)، نام خانوادگی مترجم یا مصحح، نام مترجم یا مصحح، شماره جلد، محل انتشار و ناشر. مثال: هارت، هربت، ۱۳۹۰، مفهوم قانون، راسخ، محمد، تهران، نشر نی.
- (ب) مقالات: نام خانوادگی، نام، سال انتشار، عنوان مقاله، (بصورت توپر)، نام مجله، شماره مجله و شماره صفحات اول و آخر مقاله. مثال: رضایی، محسن، ۱۳۸۵، روش تجربی، فرهنگ مدیریتی، سال چهارم، شماره دوازدهم، ۱۷۲-۱۸۹.
۱۰. در زیر عنوان مقاله اسم نویسنده یا نویسندگان و در قسمت پاورقی ایمیل و سمت پژوهشگر و همچنین مشخص نمودن نویسنده مسئول. (به عنوان مثال حسینی، سید محمد، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه، قم).
۱۱. مقالات بیانگر آرا و نظرات نویسندگان است و فصلنامه نسیم کوثر مسئولیتی در قبال محتوا و نویسنده آن ندارد.

اعضای هیأت تحریریه:

۱. سید محمد حسینی دره صوفی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی،
نخبه و پژوهشگر برتر در دانشگاه بین المللی المصطفی. قم
۲. دکتر سید رضی قادری، دکتری فلسفه اخلاق از دانشگاه باقر العلوم،
سطح چهار فقه و اصول حوزه، استاد سطوح عالی حوزه. قم
۳. سید مهدی نقوی، ارشد رشته ادیان ابراهیمی، قم جامعه المصطفی
۴. سید طالب زکی، دانش آموخته کارشناسی ارشد فقه و معارف اسلامی،
جامعه المصطفی العالمیه، قم.

فهرست مطالب

واکاوی حق آزادی بیان اتباع خارجه در ایران از منظر فقه اهلیت ، حقوق ایران و اسناد بین المللی	۷
ررسی تطبیقی روش های تعلیم و تربیت از دیدگاه علامه طباطبائی (با تاکید بر تفسیر المیزان) و ژان پیازه	۲۳
حکمرانی مهاجرت در ایران: خلاهای سیاست گذاری و چالش های مدیریتی	۴۳
آثار ایمان از منظر قرآن و روایات اسلامی	۶۷
مبانی اسلامی مقاومت در برابر اشغالگری؛ تبیین و تحلیل دیدگاه های قرآنی، روایی، فقهی و حقوقی	۹۱
مشارکت سیاسی زنان در تصدی مناصب دولت اسلامی	۱۰۵
منع تسلط کفار بر ممالک اسلامی از منظر فقه	۱۲۳
تحلیل حدیث رفع و تبیین حکم رفع شده در «ما لایعلمون»	۱۵۳
بررسی ماهیت جرم ارتداد (حدی یا تعزیری)	۱۶۵

سال پنجم، بهار ۱۴۰۴، شماره ۱۸

مبانی اسلامی مقاومت در برابر اشغالگری؛ تبیین و تحلیل دیدگاه‌های قرآنی، روایی، فقهی و حقوقی

نظر علی واحدی^۱

چکیده

استوارسازی ایستادگی در برابر ستمگران بر پایه اصول و قواعد اسلامی امری ضروری است. پژوهش حاضر با هدف تحلیل و تبیین مبانی، اصول و قواعد قرآنی، روایی، فقهی و حقوقی مقاومت صورت گرفته است. این پژوهش با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با استفاده از روش کتابخانه‌ای انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها شامل اسناد، کتب و نرم‌افزارهای علوم اسلامی بوده است. منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و نرم‌افزارهای تخصصی علوم اسلامی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌ها: آمادگی همه‌جانبه در برابر اشغالگران، ظلم‌ستیزی، اهمیت کیفیت در مقایسه با کمیت، تنفر از ستمگران، نفی سلطه‌گری، دفاع همگانی در برابر متجاوزان و صیانت از جان، مال و ناموس مظلومان، از جمله تکالیف همگانی محسوب می‌شوند.

واژگان کلیدی: مقاومت، مبانی، مبارزه، اشغال‌گری، فقه، حقوق.

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، جامعه المصطفی العالمیه، مشهد مقدس، ایران.

۱. مقدمه

پایداری هر پدیده، منوط به وجود بنیانی مستحکم است و فقدان این بنیان، به زلزله و نابودی آن منجر می‌گردد. این اصل در مورد انسان نیز صادق است. انسان در ابعاد مختلف رفتاری و گفتاری نیازمند اتکا به مبانی و اصولی استوار است. این مبانی، با توجه به تنوع کارکردهای انسان، می‌توانند متفاوت باشند. عقلای عالم، فعالیت‌ها و گفتارهایی را که فاقد پشتوانه منطقی و استدلالی هستند، فاقد ارزش دانسته و انجام‌دهندگان آن‌ها را فاقد عقل سلیم می‌شمارند. این امر، به ویژه در حوزه‌های نظامی، دفاع از مظلومان، دفاع از وطن و دفاع از ارزش‌ها و اعتقادات، از اهمیت دوچندان برخوردار است. در این راستا، التزام به قوانین و آموزه‌های اسلامی، ضامن مشروعیت و اثربخشی این اقدامات خواهد بود. نوشتار حاضر با هدف تبیین و تحلیل مبانی و اساس مقاومت و مبارزه با اشغالگری، از منظر قرآن، روایات، فقه و حقوق، تدوین شده است. تلاش بر این است تا با بررسی جامع و نظام‌مند، چارچوبی استدلالی برای مفهوم مقاومت ارائه گردد. به عنوان یک حق مشروع و یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر، نیازمند اتکا به مبانی و اصولی استوار است. مبانی اسلامی، با ارائه یک چارچوب ارزشی و هنجاری، می‌توانند به مقاومت جهت داده و آن را در راستای اهداف والای انسانی و الهی قرار دهند. با اتکا به این مبانی، مقاومت می‌تواند به یک نیروی سازنده و مؤثر در جهت تحقق عدالت و آزادی تبدیل شود.

۲. مبانی نظری

۱-۲. مبانی

مبانی در لغت. از ریشه بنی و جمع بر مبنی به معنی؛ عمارت‌ها، بناها، بنیانه‌ها، بنیادها و اساس‌ها می‌باشد (دهخدا ۱۲۵۸-۱۳۳۴۴: ۱۲/ ۱۷۷۴۰) مرادف اصول است اصل آنچه غیرش بر او بنا شود (واسطی، زبیدی، ۱۴۱۴: ۱۸۰۱۴) بر خی بین اصل و اساس تفاوت قائل شده است؛ اصل مستقل نیست وابسته به چیزی دیگر که بر روی او بنا شود برخلاف اساس که خود مستقل است (مصطفوی، ۱۴۰۲: ۹۵.۱) به بنا نیز آمده که

به معنی استناد؛ لذا آنچه که برای انسان در اعمال و گفتار مهم است مستند بودن آن امور است به خصوص در امر مقاومت فرهنگی و نظامی در قبال هجوم دشمن در اصطلاح مبانی با توجه موضوع آن متفاوت می‌باشد در حقوق در تعریف «مبانی حقوق» گفته‌اند عواملی است که قانونی خاص را الزام آور کرده است و اطاعت از آن را لازم می‌گرداند. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۵: ۶۳۴.۱) گاهی از مبانی به مسائل ضروریه دین نام برده شده است (مکارم شیرازی: ۵۳۱.۳) این معنی می‌تواند اعم از معنی قبلی باشد؛ چون اعم از امور اعتقادی، اخلاقی، احکام اسلامی و قوانین را می‌رساند.

در فقه اسلامی از کتاب، عقل، سنت، اجماع. به عنوان مبانی یاد شده است که البته در میان مذاهب اسلامی از این جهت اختلاف است اهل سنت مبانی دیگری را که امور ظنی است نیز از مبانی می‌داند، مانند؛ قیاس استحسان، قاعده استصلاح، مصالح مرسله، سد ذرایع، فتح ذرایع، شریعت پیشین، مذهب صحابی، عرف، براءت اصلیه، سیره عملیه اهل مدینه، استصحاب، استدلال موارد ذکر شده به عنوان منابع نیز کار برد دارند. (جناتی، تهران: ۹۱.۱)

۲-۲. مقاومت

در لغت به معنای ایستادگی، پایداری، استقامت (دهخدا، ۱۲۵۸-۱۳۳۴۴: ۱۳. ۱۸۸۱). ایستاده شدن با کسی و برابری کردن در کشتی (محمد پادشاه ۴۰۸۶.۶) مقاومت در اصطلاح نظامی عبارت است از مخالفت فعال یا غیر فعال بر علیه حکومت مرکزی یا نیروی اشغال گر بمنظور سرنگون نمودن آن و برروی کار آوردن دولت ایده آل و بیرون راندن دشمن از خاک کشور است (رستمی، ۱۳۸۶: ۷۶۵-۷۶۶).

۲-۳. مبارزه

مبارزه در لغت

مقدمتا: سه کلمه نزدیک هم هستند؛ ظهور، بدو و بروز ابتدا فرق این سه اولی در مقابل بطون دومی در جای که بدوا ظاهر شود. سومی کیفیت حالت خاص از ظهور است که مسبوق به آن کیفیت نبوده است که مبارزه به این صورت است که شخصی

در جنگ از صف مبارزین برای جنگیدن بیرون شود.^۱ (مصطفوی، ۱۴۰۲: ۱، ۲۵۱)

مبارزه در اصطلاح

در اصطلاح به معنی جهاد به کار رفته است فقهاء در فقه جهاد را بر دو قسم تقسیم نمودند جهاد ابتدایی و جهاد دفاعی: . جهاد ابتدایی، مبارزه با مشرکین و کفار است برای دعوت آنان به اسلام و به یکتاپرستی و عدالت. اما جهاد دفاعی، مبارزه با دشمنان و مهاجمان است برای دفاع از حوزه اسلام و سرزمینهای اسلامی و برای دفاع از جان و مال و حیثیت و فرهنگ مسلمانان (منتظری، ۱۳۶۷: ۱، ۲۲۳)

اشغال گری

اشغال: در اختیار گرفتن جای، اشغال گر؛ کسی که دارای صفت گرایش یا ویژگی اشغال کردن را داشته باشد اشغال گری یعنی اینکه این کار منتسب به او باشد. (صدری افشار ۱۳۸۸: ۱، ۱۷۶) اشغال گر مرادف مستعمر است (الدسوقی ۱۴۱۲: ۱، ۱۱۴)

زیر ساخت های قرآنی مقاومت

زمینه سازی مقاومت

«وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُلْقِهِ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَظْلُمُونَ» (آیه ۶۰ سوره انفال)

الف: آمادگی در برابر دشمن قبل از مقابله با آنان: از کلمه اعدوا استفاده می شود تمام آنچه که در رسیدن به یک هدف لازم است داشته باشید مبارزه و مقاومت در مقابل دشمن نیز از این امر مستثنی نیست؛ لذا تمام آنچه که در مقاومت مورد نیاز است تهیه و آماده شود. (موسوی همدانی، ۱۳۷۴: ۹، ۱۵۰)

ب: تهیه ابزار مبارزه و مقاومت. در سابق ابزار جنگ؛ اسب، نیزه، شمشیر و امثال آن بود فعلا ابزار عوض شده است. تانک، موشک، هواپیما، کشتی و ابزار الکترونیکی می باشد و آن از قوه و رباط خیل استفاده می شود. (جمعی از مؤلفان، ۱۴۲۸: ۴۳، ۸۷).

ج: تمام آنچه دارد در راه خدا انفاق نماید. از کلمات: «ما استطعتم و ما تنفقوا

۱. البروز لیس فی مقابل مطلق البطون، و لا بمعنی الظهور البین و بغیر قصد، بل بمعنی الظهور

علی کیفیة خاصی غیر مسبوقه بها، التحقیق فی کلمات قرآن الکریم ج ۱ ص ۲۵۱

فی سبیل الله» چون عمومیت دارد چنین استفاده می‌شود که مقاومت مخصوص نظامیان نیست بلکه همه مردم را شامل می‌شود از سوی دیگر نیز عمومیت را می‌رساند؛ چون؛ جان، مال، فرزند و قدرت علمی، نظامی و سیاسی همه را شامل است. (فیض کاشانی، ۱۴۱۸: ۱. ۴۴۶)

د: همه آنچه را در راه خدا می‌خواهد بدهد پاداش دارد؛ چون «یوف الیکم» یعنی در آخرت برای شما پاداش داده می‌شود. به تعبیر دیگر هر آنچه دادید برای شما برگردانده می‌شود. (نوی، ۱۴۱۷: ۱. ۴۳۲)

ذ: مقاومت طور باشد که دشمنان داخلی و خارجی بترسند؛ «عدو الله و عدوکم و آخرین من دونهم» عدو انصراف به دشمنی ظاهری دارد و از آخرین دشمنان داخلی و یا منافقین استفاده می‌شود. (رازی، ۱۴۲۰: ۱۵. ۵۰)

کمیت در مقاومت

«يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ» (آیه ۶۵ سوره انفال) ای پیامبر، مؤمنان را به جنگ برانگیز. اگر از شما بیست تن باشند و در جنگ پایداری کنند، بر دویست تن غلبه خواهند یافت. و اگر صد تن باشند، بر هزار تن از کافران پیروز می‌شوند. زیرا آنان مردمی عاری از فهمند.

ابتدا مقدمه تشویق و وادار به انجام کاری در امور تکلیفی سه صورت دارد؛ حرام مثل تشویق به محرمات، مباح مثل تشویق یکی از متسابقین در مسابقات و واجب مثل تشویق به جهاد و واجبات، برای جهاد باید دو خصوصیت در مجاهدین باشد. الف: وادار به جهاد. ب: وادار به استقامت و پایداری اگر این دو خصوصیت جمع شد؛ آن وقت کمیت مطرح نیست می‌تواند یک مجاهد در برابر ده نفر از نفرات دشمن مقابله نماید. (انصاری، ۱۴۱۵: ۸. ۷۵) آنچه بیان شد حتی مقاومت در مقابل متجاوزین واجب می‌شود. همچنانکه از سخن رهبر کبیر امام خمینی (ره) استفاده می‌شود: آزادی قدس و فلسطین در گرو قیام ملت‌ها است (جنبش جهاد اسلامی فلسطین، ۱۳۷۹) در اینکه این آیه نسخ شده یا نه مجال دیگری می‌طلبد.

۳. پایه‌های روایی مقاومت

۳-۱. عدم نلت پذیری در مقاومت.

« لا یمنع الضیم الذلیل » افراد ضعیف و ناتوان هرگز نمی‌توانند ظلم را دور کند. (سید رضی، ۱۴۱۴: ۳۹). این فراز زیبای کلام امیر المؤمنین علیه السلام با توجه به فرازهای قبلی که اهل کوفه مهلت بیشتر برای جنگ خواسته بود دلالت دارد که نباید دشمن را فرصت داد، با تأخیر به جهاد نمی‌شود جلو ظلم را گرفت؛ لذا از سیاقش استفاده می‌شود که باید در مقابل ظلم مقاومت نمود. وارد کار و زار عملی شد.

۳-۲. مقاومت تنها راه منحصر به حق.

«وَلَا يُدْرِكُ الْحَقُّ إِلَّا بِالْحِدِّ» دفاع از حق نیرومندی و تلاش می‌خواهد. (جمعی از محققان، ۱۴۲۸: ۵۳). این فراز زیبای کلام امیر المؤمنین علیه السلام گرفتن حق را جز با تلاش و نیرومندی میسر نمی‌داند بلکه این جمله و جمله قبل هردو مبارزه با ستم و دفاع از حق را منحصر در نیرومندی می‌داند؛ چون با عطف این جمله به جمله قبل و یکی از ادات حصر که نفی و اثبات باشد در هردو جمله دلالت بر انحصار دارد.

۳-۳. فریاد رسی از مظلومین

یکی از مسائل مهم در اسلام همسو بودن به فریادهایی مظلومین عالم است و این جز با مقاومت از راه دیگری به سهولت قابل اجرا نیست؛ چون با مقاومت است که می‌شود به فریاد دیگران رسید رسول گرامی اسلام می‌فرماید: «وَمَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنَادِي يَا لَلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ». (کلینی، ۱۴۰۷: ۲، ۱۶۴). هر کسی ندای مردی را ببیند به ندای او جواب نگوید از مسلمانی خارج است. نکات حدیث الف: طبق عمومیت من موصول متبادر به همه کسانی است که توانی یاری کردن را دارد. ب: در صورت فراهم بودن شرایط به ندای مظلوم پاسخ ندهد. از جمع مسلمین خارج است.

۴. مقاومت دوری از دوستی با ستمگر

قال امام سجاد علیه السلام «إِيَّاكُمْ وَصُحْبَةَ الْعَاصِينَ - وَ مَعُونَةَ الظَّالِمِي» مبادا نافرمانان را رفاقت، و ستمگران را یاری نمایید. (عاملی، حر، ۱۴۰۹: ۱۶، ۲۶۰) در حدیث مذکور رفاقت با نافرمانان مورد غضب و نفرت واقع شده است و دلیل آن نکته ادبی آن که یکی از ادات تحذیر «ایاکم» می‌باشد، و همچنین یاری رساندن ستمگران. در نتیجه ادات تحذیر در جای به کار برده می‌شود که مسئله خیلی مهم باشد، و خطر جدی انسان را تحدید کند. و دور شدن از ستمگران و نافرمانان جز با مقاومت میسر نیست و الا تحت تجاوز آنان باقی خواهد بود. کم‌ترین یاری ستمگر بزرگترین عقوبت.

« قال رسول الله: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ أَيْنَ الظَّالِمَةُ وَأَعْوَانُ الظَّالِمَةِ مَنْ لَأَقَ لَهُمْ دَوَاةٌ أَوْ رَبَطَ لَهُمْ كَيْسًا أَوْ مَدَّ لَهُمْ مَدَّةً أَحْشَرُوهُ مَعَهُمْ » وقتی بر پاییی روز قیامت منادی ندا سر دهد ستمگران و یاران آنان کجاست؟ آنان که در دوات‌شان ليقه نهادند یا آنانکه کسيه زرشان را بستند یا آن‌ها يکه قلمی را به دوات برای آن‌ها فرو کردند. پس همه با ستمگران محشور می‌شوند. (نوری، محدث، ۱۴۰۸: ۱۳، ۱۲۳). پس هیچ‌گونه همکاری با ستمگران بدون مجازات نمی‌ماند.

۵. بنیان‌های فقهی مقاومت

قاعده نفی سبیل از جهات قابل بررسی است
قاعده نفی سبیل کار برد متعدد دارد از آنجای که نوشته حاضر بنا بر اختصار است. در دو جهت قاعده مورد بررسی قرار می‌گیرد.
مستندات

قاعده فوق از مسلمات قطعی فقه‌ای اسلام بلکه از بررسی کلمات فقها اجماع تحصیلی که کاشف از عدم ردعی شارع دارد، استفاده می‌شود، که؛ هیچ‌گونه استیلاي کافر بر مسلمان ندارد، این از یک سوی، از سوی دیگر عقل حکم می‌کند که شرف اسلام اقتضا دارد، در احکام طور باشد که باعث ذلت مسلمانان نشود به

این مناسبت حکم و موضوع نیز گفته می‌شود. روایات از جمله روایت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم «الاسلام یعلو ولا یعلی علیه» (قمی، صدوق، ۱۴۱۳: ۴). (۳۳۴) اسلام بلند مرتبه است و استیلای غیر بر او راه ندارد. و همچنین آیه قرآن کریم «لن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سیلاً» (نساء آیه ۱۴۱). دلالت قاعده

قاعده نفی سبیل موارد متعدد کار برد دارد ولی از آنجای که نوشته حاضر در باره مبانی مقاومت و مبارزه با اشغال گری است مفاد قاعده نفی سبیل، در همین راستا مورد بررسی قرار گرفته است.

الف: مفاد قاعده نفی سلطه و استیلای غیر مسلمانان بر مسلمانان است. مراغی، حسینی، ۱۴۱۷: ۲. ۳۴۹). به این تعبیر که قانون و حکم در اسلام وجود ندارد که غیر مسلمانان بر مسلمانان استیلا داشته باشد. با وجود چنین قوانینی در اسلام در امور نظامی اولویت تفوق مسلمانان را می‌رساند؛ چون اگر در امور نظامی ضعیف باشند در بقیه امور ضعیف خواهند بود. در نتیجه مقاومت و مبارزه یکی از راههای تفوق مسلمانان یا حد اقل مساوی با غیر مسلمانان است.

ب: هر چیز که مستلزم اشغال گری و تصرف در اموال مسلمانان و سلطه بر آنان شود طبق آنچه که در مستندات ذکر شد باطل است. اختصاص به زمان دون زمان هم نخواهد داشت. و آن از کلمه «لن یجعل...» و «...لا یعلی علیه» استفاده می‌شود. (حلی، سیوری، اول، ۲: ۴۴).

ج: بشارت به پیروزی مسلمانان بر کفار در همه دوره‌ها خواهد بود به شرط ملتزم به لوازم ایمان (موسوی همدانی ۱۳۷۴: ۵. ۱۹) قاعده حرمت اعانه ظالمین.

در فقه اسلامی یاری رساندن به ظالمین با انواع و اقسام آن از ناحیه فقها اسلامی ممنوع اعلام شده و کار گزاران ظالمین مورد سرزنش قرار گرفته بلکه بابتی جدا

۱. کنز العرفان فی فقه القرآن؛ ج ۲، ص: ۴۴: لا هبته له، و بالجملة کما یستلزم إدخاله فی ملکه أو السلطنة علیه فهو باطل للآیه.

گان‌های تحت عنوان اعانه بر ظالمین و حرمت آن مطرح نموده‌اند، از قرینه تقابل وقتی یاری رساندن برای ظالمین ممنوع باشد یاری رساندن مظلومین عالم واجب می‌باشد و آن هم می‌تواند از جهات گوناگون یاری رساند؛ اقتصادی، پزشکی و در مانی، مشاوره‌ای، سیاسی و نظامی، به همه کسانی که قدرت یاری رساندن را دارد. به علاوه اینکه روایات و آیات زیادی در ظلم ستیزی وجود دارد. مولا امیر المؤمنین علیه السلام در وصیت نامه اش به حسنین علیهما السلام فرمودند « وَ كُونَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَّ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا » دشمن ظالم و یاور مظلوم باشید. (اصفهانی، مجلسی، ۱۴۱۰: ۹۷، ۹۰). بعد حضرت دو بار کلمه اسم ذات « الله » را تکرار کردند. و این اهمیت موضوع را می‌رساند. و بعد مصادیق یاری رساندن را بیان کردند.

دفاع در فقه اسلامی

دفاع در فقه اسلامی به دو نحو می‌تواند باشد الف: دفاع شخص از مال، ناموس و جان خودش. که این نوع از دفاع مد نظر نیست. ب: دفاع از بیضه اسلام. این نوع دفاع در جای استکه اسلام مورد تجاوز قرار گیرد فرق ندارد چه نوع تجاوز باشد؛ تجاوز اقتصادی، نظامی، سیاسی، فرهنگی.. و همچنین تجاوز و تسلط آن‌ها از چه طریق باشد؛ از راه طبابت، گردش گری، تجارت، فرهنگی و امثال آن، و همچنین در زمان حضور باشد و یا در زمان غیبت. (رک، مشکینی، ۲۴۵). دلیل آیات زیادی از قرآن کریم و روایت می‌باشد به عنوان نمونه آیات ۳۸ و ۳۹ سوره حج مورد بررسی قرار می‌گیرد.

«إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ» (حج ۳۸) محققا خدا از کسانی که ایمان آورده‌اند دفاع می‌کند، و خیانتکاران ناسپاس را دوست ندارد. خدا به مؤمنین بشارت می‌دهد که خود مدافع آنان است، در برابر ناسپاسان که خیانت کارند؛ همچنانکه نسبت به خیانت کاران عمومیت دارد نسبت به مؤمنین نیز عمومیت دارد چه آنانکه در زمان نزول آیه بودند و چه مؤمنین که بعدا می‌آیند. مهمتر از همه اصل تشریع جهاد از اینجا نشأت می‌گیرد؛ لذا مجاهدین در هر زمان مورد عنایت خدا قرار می‌گیرند. و آن از جمله فعلیه مضارع فهمیده می‌شود که دلالت بر استمرار دارد.

پیروزی از آن مظلومین.

«اِنَّ لِلَّذِيْنَ يُقْتَلُوْنَ بِاَنَّهُمْ ظَلِمُوْا وَاِنَّ اللّٰهَ عَلٰى نَصْرِهِمْ لَقَدِيْرٌ» (حج ۳۹) به کسانی که به حق شان ظلم شده اذن داده شده که با ظالمان هجوم آورنده جنگ نمایند و محققا خدا بر پیروز گردانیدن شان تواناست.

با توجه به شأن نزول آیه فوق که مشرکین مسلمانان را اذیت و آزار زیاد می‌رساندن تا اینکه مسلمانان به مدینه هجرت نمودند این آیه نازل و اذن جهاد به مسلمانان داده شد، بلکه جهاد تشریع شد، به این نتیجه می‌رسیم در هر جای که مسلمانان مورد ستم قرارا بگیرند باید از خودشان دفاع نمایند. و در این دفاع و مقاومت وعده نصرت الهی نیز داده شده است. زمان و مکان خاص و یا جمعیت خاص هم لحاظ نشده. (تهرانی، حسینی، ۳۰.۳.۲۳۰).

۶. اصول و مبانی حقوقی مقاومت

هراست همه جانبه از مستضعفان عالم

در بند ۱۶ اصل ۳ قانون اساسی کشور ایران حمایت از مسلمانان و مستضعفان عالم را یکی از معیارهای اسلامی می‌داند. و این اصل بر گرفته شده از فقه اسلامی است همچنانکه در تحریر الوسیله رهبر کبیر انقلاب اسلامی، در یکی از باب‌های امر به معروف یک بخشی را به دفاع اختصاص داده است در مسئله ۱ می‌گوید: اگر خوف حمله دشمن به بلاد مسلمین و یا مرزهای آنان با هدف از بین بردن موجودیت مسلمانان و یا جوامع آنان باشد. بر همه مسلمین به هر نحو ممکن دفاع واجب است. و بعد در مسئله ۲ می‌گوید در دفاع از اصل موجودیت اسلام و مرزهای اسلامی اختصاص به زمان حضور یا غیبت ندارد و نیاز به اجازه از نایب خاص و یا نایب عام امام علیه السلام هم نمی‌باشد. (میری رستمی، ۱۳۹۷: ۳۱) و (خمینی، ۱۳۹۲: ۱. ۴۸۹).

مبارزه حق طلبانه برای حمایت از مستضعفین.

اصل یکصد و پنجاه و چهارم:

جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد. بنا

بر این...، از مبارزه حق طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می‌کند.

در این اصل با توجه به چند مطلب در نهایت مبارزه حق طلبانه را خواسته است:

الف: آرمان جمهوری اسلامی ایران سعادت همه افراد بشر است اختصاص به دین و آیین خاص، کشور به خصوص، قشر خاص ندارد و عمومیت را تصریح دارد.

ب: استقلال و آزادی را حق همه می‌داند. و این انصرافی به آزادی در اسلام دارد. و همه اقسام آزادی را اعم از سیاسی و اقتصادی و خارجی و داخلی را شامل می‌شود. همچنان. نیز عام است.

ج: حکومت حق و عدل را حق همه می‌داند. حکومت حقه به این معنی که ملتزم به اجراء قواعد شرع باشد. (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۸: ۳، ۱۷۵۶).

با توجه به مطالب یادشده در این اصل می‌گوید: از مبارزه حق طلبانه مستضعفین جهان در برابر مستکبرین حمایت می‌کند. یعنی؛ در هر جای عالم اگر دولتی این معیار هارا نداشته باشد و عده‌ای از مظلومین عالم در برابر مستکبران مبارزه نمایند جمهوری اسلامی طبق این اصل از مستضعفین دفاع خواهد نمود. در اینکه مستضعفین چه کسانی باشد عمومیت را می‌رساند.

۷. نتیجه

مقاومت و ایستادگی در برابر اشغال گران بدون مبانی روایی، قرآنی، فقهی و حقوقی اعتباری ندارد از آنجای که مقاومت امر مهمی در جهان به خصوص در جهان اسلام می‌باشد. تعداد زیادی از پژوهشگران قلم زدند و هر کسی در بخشی خودش قابل قدر می‌باشد، ولی نگارنده وظیفه خود دانسته تا در زمینه‌ای مبنا و اساس مقاومت قلم فرسای نماید؛ لذا در این پژوهش زیر ساختهای قرآنی، روایی، فقهی و حقوقی به اقتضای ظرفیت آن مورد بررسی قرار گرفته است؛ آمادگی هم جانبه مقاومت در قبال اشغال گران، ظلم ستیزی در روایات، مهم کمیت در مقاومت

نیست بلکه مهم کیفیت است، تنفر از ستمگران در قرآن و روایات، نفی سلطه گرای در فقه به خصوص قاعده نفی سییل، دفاع همگانی در برابر متجاوزین، هراس است؛ جان، مال، ناموس مظلومین وظیفه همگانی است، در نهایت پیروزی از آن مظلومین و مستضعفین جهان است. همه مسلمانان وظیفه دارند که مستضعفین عالم را حمایت نموده، به قدر توان شان در زمینه های متفاوت با تخصص شان مقاومت را ارتقاء بخشند.

۸. منابع

قرآن کریم

۱. اصفهانی، مجلسی دوم، محمد باقر، ۱۴۱۰ ه.ق، بحار الأنوار، ۲۶ ج، مؤسسة الطبع و النشر، بیروت - لبنان، اول،
۲. انصاری، محمد علی (خلیفه شوشتری) ۱۴۱۵ ه.ق، الموسوعة الفقهية الميسرة، خلیفه شوشتری، محمد علی، تعداد ج: ۱۴، عربی مجمع الفكر الإسلامي، قم - ایران، سال ن: ..
۳. تهرانی، سید محمد حسین حسینی، ولاية الفقيه في حكومة الإسلام، ۴ ج
۴. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، مبسوط در ترمینولو۱ حقوق، تهران، گنج دانش، ۱۳۷۸.
۵. جمعی از محققان در پژوهشگاه تحقیقات اسلامی، ۱۴۲۸ ه.ق جهاد در آینه روایات، دو جلد، انتشارات زمزم هدایت، قم - ایران، اول،
۶. جناتی، محمد ابراهیم، تطور اجتهاد، در حوزه استنباط، ناشر: امیر کبیر . محل نشر: تهران
۷. جنبش جهاد، اسلامی فلسطین، ۱۳۷۹، فلسطین سرزمین تاریخ و مقاومت، دفتر تهران،
۸. حلی، مقداد بن عبد الله سیوری، کنز العرفان في فقه القرآن، ۲ ج، قم - ایران، اول، ه.ق
۹. خمینی، روح الله، ۱۳۹۲، تحرير الوسيلة، پدید آورندگان: موسسه تنظیم و نشر

- آثار امام خمینی، سال سوم، ج: ۲، - دفتر قم ناشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار الإمام الخمينی (قدس سره) محل نشر: تهران -
۱۰. خمینی، سید روح الله موسوی، ۱۴۲۳ ه ق، ولایت فقیه (امام خمینی)، ج: ۱، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی قدس سره، دوازدهم،
 ۱۱. دسوقی، شتا، ابراهیم، ۱۴۱۲ ه ق ۱۳۷۰ ه ش، المعجم الفارسی الكبير، فرهنگ بزرگ فارسی عربی)، مکتبه مدبوی، القاهرة، .
 ۱۲. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، مؤسسه لغت نامه دهخدا، دانشگاه تهران، ۱۲۵۸-۱۳۳۴۴. هجری شمسی.
 ۱۳. رازی فخرالدین ابوعبدالله محمد، ۱۴۲۰ ق، مفاتیح الغیب، عربی سنی، دار احیاء التراث العربی، بیروت، چ: سوم.
 ۱۴. رستمی، محمود. ۱۳۸۶، فرهنگ واژههای نظامی، چ دوم، نشر تهران،
 ۱۵. سید رضی، محمد، نهج البلاغة، ۱۴۱۴ ه ق، در یک جلد، مؤسسه نهج البلاغه، قم - ایران، اول،
 ۱۶. صدری افشار، غلامحسین، ۱۳۸۸، فرهنگ فارسی دو جلدی، ن: تهران فرهنگ معاصر،
 ۱۷. عاملی، حرّ، محمد، ۱۴۰۹ ه ق، وسائل الشیعة، ۲۹ جلد، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم - ایران، اول، .
 ۱۸. فیض کاشانی ملا محسن، ۱۴۱۸ ق، فی تفسیر القرآن، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، قم، اول: محمد حسین درایتی و محمد رضا نعمت.
 ۱۹. قمی، صدوق، محمد، ۱۴۱۳ ه ق، من لا یحضره الفقیه، ۴ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم - ایران، دوم،
 ۲۰. کلینی، ابو جعفر، محمد، ۱۴۰۷ ه ق، الکافی (ط - الإسلامية)، ۸ ج، دار الکتب الإسلامية، تهران - ایران، چهارم،
 ۲۱. محمد پادشاه متخلص به «شاد»، فرهنگ آندراج، زیر نظر محمد دبیر سیاقی، انتشارات کتابخانه خیام، تهران. چاپخانه حیدری.
 ۲۲. مراغی، سید میر عبد الفتاح، ۱۴۱۷ ه ق، العناوین الفقهیة، ۲ ج، دفتر انتشارات

- اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم - ایران، اول،
۲۳. مشکینی، میرزا علی، مصطلحات الفقه، در ۱ ج، ه ق،
۲۴. مصطفوی، حسن، ۱۴۰۲ ه ق، التحقيق في كلمات القرآن الكريم ج: ۱۴، مرکز الكتاب للترجمة و النشر، تهران - ایران، اول
۲۵. مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۵، دائره المعارف مقارن، ناشر مدرسه الامام عی بن ابی طالب (علیه السلام)
۲۶. مکارم شیرازی، ناصر، الفتاوی الجدیده، ناشر مدرسه الإمام علی بن ابی طالب (علیه السلام) محل نشر قم ایران،
۲۷. منتظری، حسینعلی، ۱۳۶۷، شنبانی فقهی حکومت اسلامی (دراسات في ولاية الفقيه وفقه الدولة الإسلامية) مترجم: صلواتی، محمود، ج ۸ کیهان، قم - ایران، ..
۲۸. موسوی همدانی سید محمد باقر، ۱۳۷۴ ش، ترجمه تفسیر المیزان، دفتر انتشارات اسلامی جامعهی مدرسین حوزه علمیه، قم، پنجم.
۲۹. موسوی همدانی سید محمد، ۱۳۷۴ ش، ترجمه تفسیر المیزان. چهاردهم، دفتر انتشارات اسلامی جامعهی مدرسین حوزه علمیه قم، ن: پنجم
۳۰. مؤسسه دائره المعارف فقه اسلامی - جمعی از مؤلفان، مجله فقه اهل بیت علیهم السلام (فارسی)، ۵۶ ج، مؤسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام، قم - ایران، اول، ه ق.
۳۱. میری رستمی، سید جواد، ۱۳۹۷، شرح جامع قانون اساسی جمهوری اسلامی، مجمع علمی و فرهنگی مجد، تهران، .
۳۲. نوری، محدث، میرزا حسین، ۱۴۰۸ ه ق، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج: ۱۸، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، بیروت - لبنان، اول، ۱۴۰۸ ه ق
۳۳. نووی جاوی محمد، ۱۴۱۷ ق، مراخ لبید لكشف معنى القرآن المجید، عربی، سنّی، دار الكتب العلمیه، بیروت، سال: چاپ: اول، تحقیق: محمد أمين الصناوی.
۳۴. زبیدی، سید محمد مرتضی حسینی، ۱۴۱۴ ه ق، تاج العروس من جواهر القاموس، ۲۰ جلد، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع، بیروت - لبنان، اول،